

Észrevételek az Egyházi Főtanácsi ülésekről.

A ma krónikása elmondta már a hírlapokban az 1943. március 28-án és 29-én tartott Főtanácsi ülések kimagasló eseményeit, de nem láthatta történelmi szemlélettel az események összefüggését. Sokan türelmetlenül várták az 1942. december 13-ikára kitűzött Főtanácsi ülések megtartását, de azt fahiány miatt el kellett, hogy halasszák. Akkor is tudtuk, de ma már le is írhatjuk, hogy az elhalasztás nem is annyira a fahiány miatt történt, hanem egy kitünően bevált egyházpolitikai cselekedet volt. A közbeeső idő alatt teljesen kitisztultak az eszmék, kiderült és a zürzavaros harcok helyett a békesség áldást ígérő szelleme hatotta át Főtanácsi üléseinket és a múltban annyiszor mellőzött és üldözött unitárius egyház számára *Dr. Fáy István* államtitkár is elhozta a magyar kormánynak megbecsülését és azt a biztatást, hogy az állam tőle telhetőleg minden támogatást az unitárius egyháznak is megad. Hogy mindvégig emelkedett maradt a Főtanács szelleme, abban nagy része volt a főgondnoki tartalmú megnyitónak és a körültekintő püspöki jelentésnek, amelyek a múlt kemény munkáját és a jövő biztató reményekkel teljes feladatát rajzolták.

Egységes felfogás mutatkozott meg a reverzális kérdésben. Több évszázados panaszos ügyünk ez a kérdés, aminek egyetlen védőeszköze a hívek gondos őrzése és az *unitárius öntudat* erősítése. Ezt a nemes feladatot vihették magukkal az újonnan felszentelt lelkész afiai. De fiatal lelkész afiainak éppen a főtanácsi ígért szónok esetéből okulva, azt is mindig szem előtt kell tartaniok, hogy bármilyen messze távolodnak is el az unitarizmus lelki és szellemi központjától, Kolozsvártól, mindig maradjanak meg a tiszta unitarizmus mellett és ebben a tekintetben semmiféle kilengést soha meg ne engedjenek maguknak.

A megüresedett theológiai tanári állások betöltése egyházpolitikánknak egy új csoportosulását mutatta meg, amely az előző, megyesi csoportosulással ellentétes irányban halad. Szeretjük az ifjúságot, helyeseljük előretörését, még ha az mérsékelten ferrorradalmi jellegű is, de az ifjúságnak mindig az igazság zászlóját kell lobogtatnia és sohasem szabad az eszményeket a népszerűség, a demagógia aprópénzére felváltania. Amit az ifjúság vezérszónoka a teológiai tanári állás betöltésére követelményeképen elmondott, azt az utolsó betűig helyeseljük és aláírjuk, hogy ez jelezte a teológiai tanári állás betöltésének kérdésében az eszményi kivánalmat, de az öregek a mult megbecsülését tartva szem előtt, ebben a kérdésben másképen döntöttek.

Úgy látszik, hogy az ifjúság szelleme hatotta át a jelölő bizottság munkásságát is, amit körültekintőnek a legjobb akarrattal sem mondhatunk. A kolozsvári gimnázium tanári karának régi óhajta, hogy képviselve legyen az Egyházi Képviselő Tanácsban, de még odáig sem juthatott el, hogy egyetlen egy tanárt arra jelöltek volna; egy székelykeresztúri tanár neve szerepelt a jelölő listán, de azt kibuktatták. A tanároknak úgy látszik, hogy szenvedniök kell azért az egyenes irányú, eredményekben gazdag, boldog multért, amikor még ők vitték a döntő szerepet az E. K. Tanácsban. Látunk előretolni olyan neveket, akik még semmit sem dolgoztak az egyház munkamezején s ezért a Főtanács érett és lelkiismeretes választói sokban helyre kellett, hogy igazítsák a helytelen jelöléseket. Erkölcsi követelményként hangsúlyozhatjuk, hogy munkában, becsületben megöregedett embereket kihagyni lehet, de nem szabad utolsó helyekre jelölni, hiszen a fülünk hallattára magyarázta egyik főtanácsi tag az érdeklődő, de eligazodni nem tudó szavazónak, hogy nézze meg a jelölteknél, hogy hányat kell választani a jelzett bizottságba és ha például hatott kell, akkor a hat. első hagyja meg, a többit pedig húzza ki.

Kolozsvár város kiadásában 1942-ben megjelent: „Egy magyar város ezer esztendeje” című munka. Ebbe írt Makkai László: „Kolozsvár a magyar történelemben” címen egy dolgozatot, amelyben a „kolozsvári vallásról”, az unitarizmusról és nagy vallásalapítónkról, Dávid Ferencről így írt:

„A törvénytelen újítással vádolt *Dávid* a dévai hörtönben

halt meg. Az ellene felhozott vádak forma szerint kétségtelenül jogosak voltak. Dávidot nyugtalan lelke és a köréje gyűlt *ka-landorok* fantasztikus hitelvei az unitárius vallás 1571-ben törvényesített dogmáinak tovább fejlesztésére, Krisztus imádatosságának, a gyermekkeresztelés szükségességének, a feltámasztásnak, a lélek halhatatlanságának, a hit által való megigazulásnak s az eredendő bűnnek tagadására és az ószövetségi zsidó valláshoz való közeledésre indították. Minden keresztény felekezet közös alapdogmáinak ez a merész elvetése nemcsak a katolikusokat, hanem a luteránusokat, sőt az unitáriusokat is felháborította s az ország nagy többsége közös arcvonalat alkotott Dávid és követői ellen. Így a szombatos vagy zsidózó szekta (ahogy a később kifejlődött felekezetet nevezték), a hivatalos üldöztetés miatt nyíltan nem szervezkedhetett, titokban azonban egészen a múlt század végéig fennmaradt, míg hívei forma szerint is áttértek a zsidó vallásra s csak napjainkban lettek újra unitáriusokká.” (24. l.)

A felekezeti egység szükségességének hangoztatása idején Főtanács mély megütközéssel vette tudomásul ezt a felekezeti közti békességet mélyen sértő támadást és megbízta az Elnökséget, hogy Kolozsvár város vezetőségénél szerezzen a szándékosnak látszó sérelemért orvoslást s egyben kérje jelzett könyvnek a forgalomból való kitiltását.

E kellemetlen ügy után következett az Egyházi Főtanács legfelemelőbb lelki jelenete. A teológiai dékán meghajtotta az elismerés lobogóját a főtisztelendő püspök úr és a főgondnok úr felbecsülhetetlen érdemei előtt és látva a közös ellenség elleni küzdelem szükségességét, felajánlotta szolgálatait a közös munkára. Most már tehát csak egy akarat van egyházunkban és ha a hamu alatt nincs parázs rejtve, akkor egyháztörténelmünk új fejezethez érkezett.

P. Szentmártoni Kálmán.

Döbrentei Gábor kiadatlan levelei Bölöni Farkas Sándorhoz.

Közli: dr. JANCSÓ ELEMÉR.

Döbrentei Gábor itt közölt 38 kiadatlan levelét a Magyar Tudományos Akadémia kéziratára őrző Magyar Írók Levelezése 4 sz. alatt. A legelső levél 1815 aug. 14-én, a legutolsó 1835 okt. 3-án írodott. E levelekből elénk tárul egész mélységében a két nagy író és lelkes műveltség-szervező két évtizedes barátsága, írói fejlődésük, problémáik, vajudásaik és végül elhidegülésük. Bölöni Farkas Sándor első felfedezője az akkor Erdélyben élő és az „Erdélyi Múzeum”-ot szerkesztő Döbrentei Gábor volt. Ő ismertette meg az akkor még ismeretlen és kezdő írot Erdély és Magyarország nagy íróival, közöttük Kazinczy-cal, aki Farkas Sándorban „Magyar Schiller”-t látott. Döbrentei nemcsak összeköttetést szerzett barátja számára, hanem írói terveiben mellette állva, segítette, csüggedései között bátorította és nem egyszer anyagilag is támogatta őt. A két jó barát legbizalmasabb terveikről értesítik egymást, lelkük legrejtettebb érzéseit is feltárták egymás előtt. Sajnos a több mint két évtizedes barátság szakítással végződött 1838-ban. Baráti kapcsolatuk utolsó három évéről csak legutolsó egymáshoz írott levelük maradt fent. Azonban Döbrentei másokhoz írott levelei és Farkas Sándor naplója némileg bevilágít e váratlan szakítás lelki okaiba. Döbrentei 1838. május 10-én visszakérte Farkas Sándortól hozzáírt leveleit és ugyanakkor visszaadta Farkas leveleit is. Farkas Sándor 1838. május 24-én válaszolt Döbrenteinek és e két levéllel véget ért „26 évi” barátságuk. A két egymással és a világgal meghasonlott író-barát ezentúl magánosan és egyedül hordozták a megnemértett lelkek végzetét.

Döbrentei Gábor 38 kiadatlan levele úgy Döbrentei, mint Farkas Sándor életére és az akkori irodalmi viszonyokra sok értékes adatot tartalmaz. Közlésük mellett szükségesnek tar-